

SENSORVEILEDNING

Eksamen i ECON1410

våren 2023

F: Minimum 35 poeng for å bestå
E: 35-45
D: 45-55
C: 55-75
B: 75-88
A: Over 88

Oppgave 1. (18 poeng)

Forklar kort 3 av de følgende begrepen (Du får ikke mer poeng av å forklare mer enn 3, dersom studenten forklarer 4 skal det gis 1 minuspoeng)

1. *Komparativt fortrinn*

Svar:

Et lands relative evne til å produsere ulike varer og tjenester. Forskjeller i relativ evne kan måles ved alternativkostnaden i produksjon av varen. Et land har komparativt fortrinn i produksjon av en vare hvis alternativkostnaden knyttet til å produsere varen er lavere enn i andre land. Et land kan ikke ha komparativt fortrinn i produksjon av alle varer. Selv om man ikke har absolutt fortrinn i produksjon av noen varer, vil man likevel ha komparativt fortrinn i produksjon av minst en vare.

Poeng:

4 poeng for å definere komparative fortrinn

1 poeng for å forklare alternativkostnad

1 poeng for å forklare at land alltid vil ha KF i minst en vare

2. *Eksterne stordriftsfordeler*

Svar:

Stordriftsfordeler dreier seg om fordelene ved å ha en stor produksjon – enten i egen bedrift eller i næringen. Eksterne stordriftsfordeler handler om at bedriftene oppnår en kostnadsfordel når næringen vokser, ettersom gjennomsnittskostnaden er fallende i størrelse på næringen. Dette skjer fordi man får:

- Spesialiserte innsatsprodusenter
- Konsentrerte arbeidsmarkeder

- Smitteeffekt av kunnskap (Knowledge spillovers)

Eksempler på næringsklynger med eksterne stordriftsfordeler: Hollywood, IKT i Bangalore, Blomster i Holland

Poeng:

4 poeng for å forklare at stordriftsfordeler handler om at gjennomsnittskostnaden faller når markedet vokser, og dette reduserer prisen konsumentene står overfor. Kandidaten må nevne at når vi har eksterne stordriftsfordeler vil gjennomsnittskostnaden falle når næringen vokser og vise til de tre årsakene over.

1 poeng for å nevne at vi får næringsklynger

1 poeng for å gi eksempel på næringsklynge

3. Tiltagende skalautbytte

Svar:

Dersom vi dobler bruken av innsatsfaktorene så vil produksjonen mer enn dobles. Det vil si at dersom vi trenger to arbeidere og to enheter kapital for å bygge et hus, og vi dobler dette slik at vi har fire arbeidere og fire enheter kapital vil vi kunne produsere mer enn to hus. Vi har tiltagende skalautbytte når vi har stordriftsfordeler.

Poeng:

5 poeng for å forklare tiltagende skalautbytte med eksempel

1 poeng for å nevne at vi har tiltagende skalautbytte når vi har stordriftsfordeler

4. Reallønn:

Svar:

Reallønnen gjenspeiler konsumentenes kjøpekraft, og er nominell lønn delt på pris. Reallønnen synker dersom prisen øker mer enn nominell lønn, og øker dersom prisen øker mindre enn nominell lønn. Dersom pris og nominell lønn øker eller synker like mye skjer det ingen endring i reallønnen.

Poeng:

3 poeng for å forklare at reallønn gjenspeiler kjøpekraft og ikke er det samme som nominell lønn.

3 poeng for å forklare hva som skjer når vi har en endring i enten pris eller nominell lønn, og hvordan dette påvirker reallønn.

Oppgave 2(32 poeng)

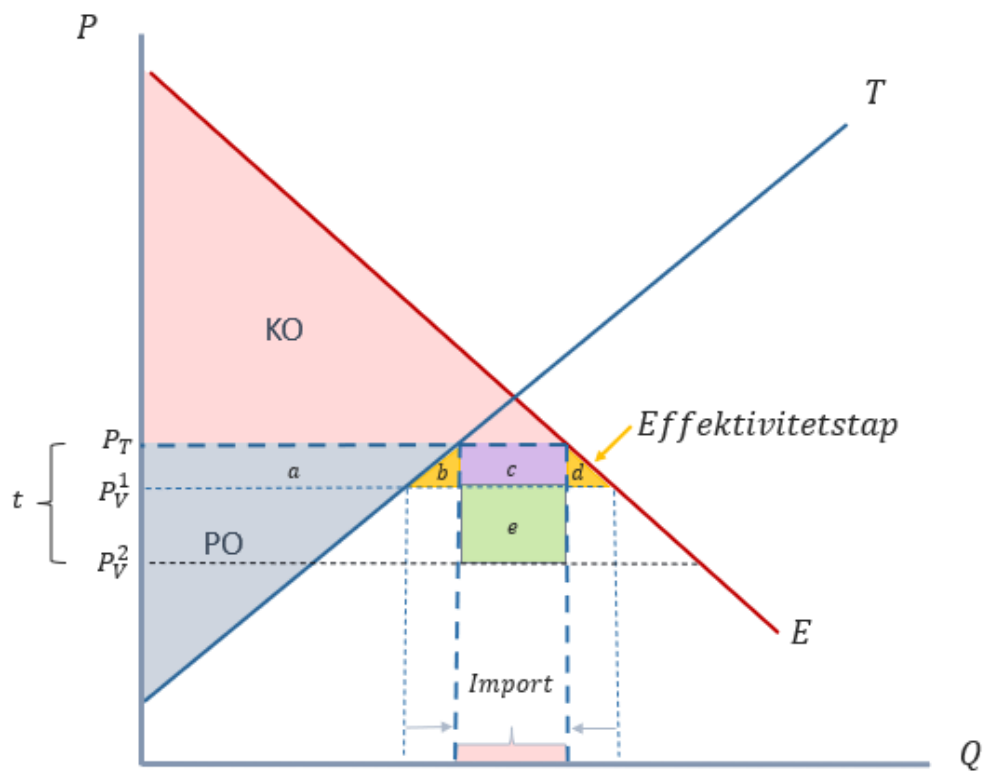
Velg en av de følgende oppgavene:

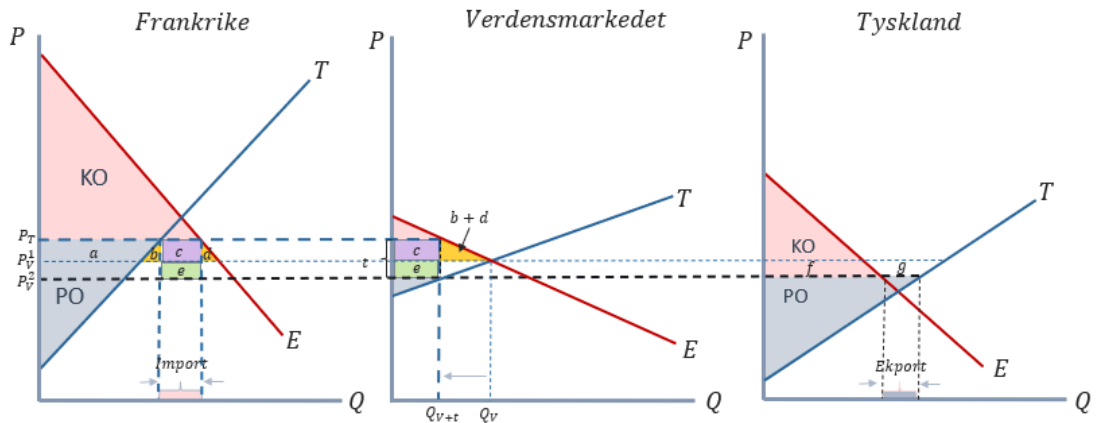
(dersom studenten svarer på begge oppgavene skal oppgave 1 rettes)

1. **Forklar ved bruk av tekst og grafer hva som menes med en optimal toll. Hvem vinner og hvem taper når et land innfører det vi kaller en optimal toll.**

Svar:

Et stort land har mulighet til å innføre det vi kaller en «optimal toll». Det betyr at bytteforholdsgevinsten et stort land opplever ved å innføre en importtoll et større enn effektivitetstapet, og importørlandet vil tjene på å innføre toll. Eksportlandet vil tape fordi prisen på eksportvaren deres synker i pris og de vil tjene mindre på å selge sine varer. Dette beskrives i figuren som at område e må være større enn område b og d til sammen. Bytteforholdsgevinsten kommer av at eksportlandet er villig til å redusere prisen på varen sin når importørlandet, og avhenger av hvor avhengig eksportlandet er av importlandet som handelspartner.

Når det legges på en importtoll på verdensprisen vil prisen konsumentene i importlandet står overfor gå fra å være P_V^1 til å blir P_T . Dette gjør at hjemlandets produsenter kan selge sine varer til en høyere pris enn tidligere og deres produsentoverskudd øker, denne økningen er ingen ekstra gevinst for landet det er bare en overføring fra konsumenter til produsenter ettersom tollene fører til at konsumentene nå må betale mer for den samme varen, så deres konsumentoverskudd reduseres. Dette er i grafen illustrert med område a. Konsumentoverskuddet reduseres mer enn produsentoverskuddet vokser, fordi konsumentene taper i tillegg område $b+c+d$. Område c blir nå en gevinst i skatteinntekter til staten. Område $b+d$ er effektivitetstap. Ettersom etterspørselen på verdensmarkedet bestemmes av importlandet vil en høyere pris i hjemlandet nå redusere etterspørselen på verdensmarkedet, noe som gjør at eksportlandet er villig til å redusere sin pris. Dette vises på grafen som den nye verdensprisen P_V^2 . Område e blir nå det vi kaller en bytteforholdsgevinst som importlandet får. Dersom område e er større enn område $b+d$, vil det være optimalt å innføre en importtoll, og vi vil ha det vi kaller en «Optimal toll»

- A = økt produsentoverskudd/redusert konsumentoverskudd som kommer av økte priser.
- B = effektivitetstap som kommer av overproduksjon
- C = skatteinntekter til staten
- D = effektivitetstap som kommer av underkonsum
- E = bytteforholdsgevinst
- F = økt konsumentoverskudd/redusert produsentoverskudd som kommer av reduserte priser
- G = effektivitetstap som kommer av redusert pris

$$\text{Importland gevinst} = a + c + e - a - b - c - d = e - b + d$$

$$\text{Eksportland gevinst} = f - f - g = -g$$

Poeng:

10 poeng for å forklare konseptet med en optimal toll og at det gjelder for et stort land, og at det kan føre til en gevinst for landet dersom dødvektstapet er mindre enn bytteforholdsgevinsten. Studenten må forklare at et stort land påvirker etterspørselen på verdensmarkedet og at en importtoll vil redusere etterspørselen på verdensmarkedet.

10 poeng for å tegne grafen rett for importlandet, må markere områdene $b+d+e$.

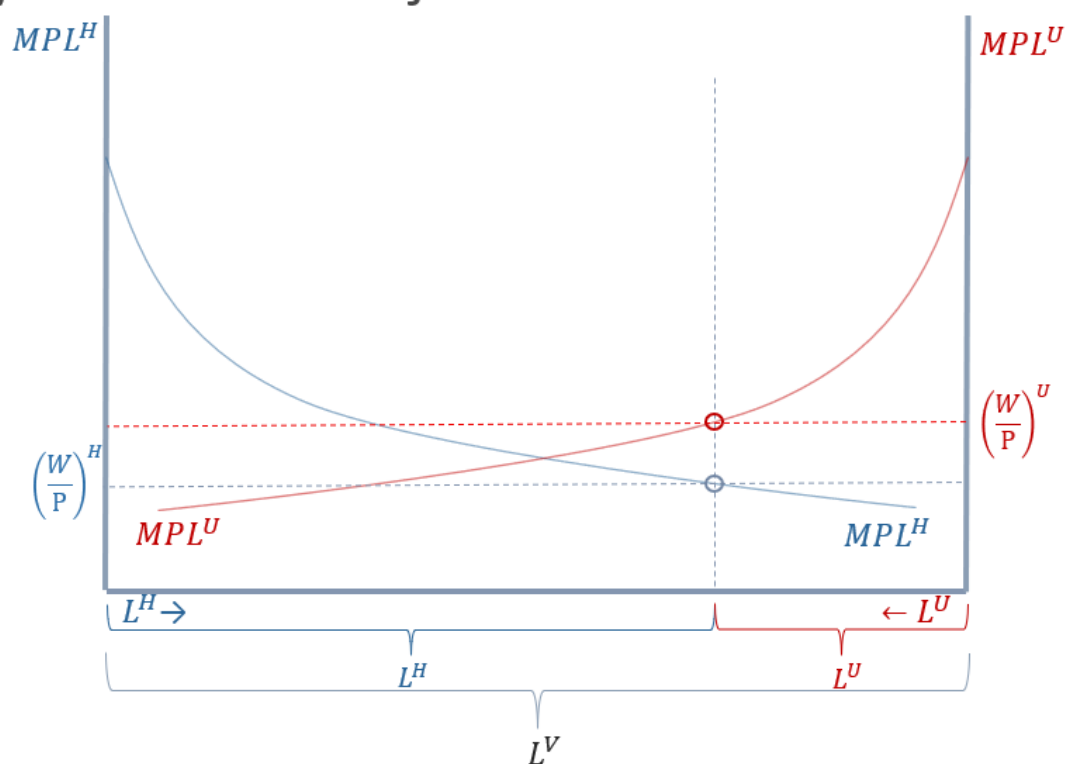
5 poeng ekstra for å tegne grafen til verden og eksportlandet

2 poeng for å forklare de ulike områdene på grafen
5 poeng for å si hvem som tjener og hvem som taper

2. Forklar hva som skjer når to land med ulikt reallønnsnivå åpner opp for arbeidsmigrasjon seg imellom.

Svar:

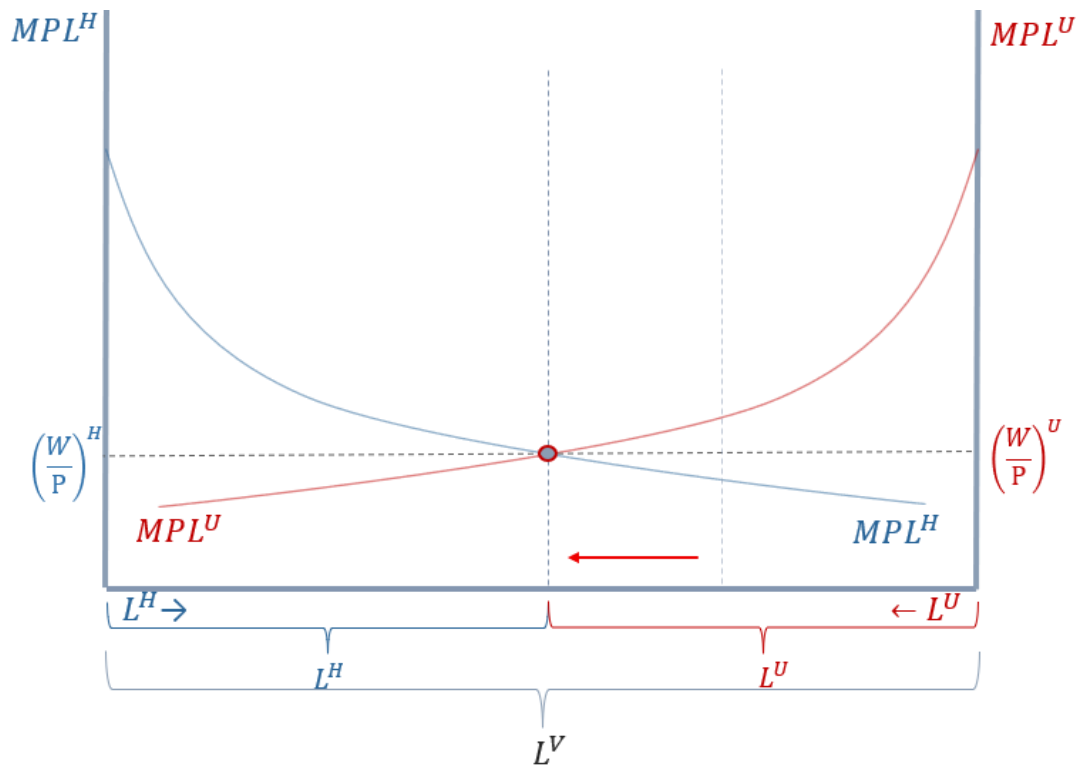
Dersom vi har to land med ulikt reallønnsnivå som åpner opp for arbeidsmigrasjon seg imellom vil arbeidere i det landet med lavere reallønninger ønske å flytte til det landet som har høyere reallønninger. Arbeiderne er ikke spesialiserte og det vil ønske å arbeide der reallønnen er høyest, de har heller ingen kostnader knyttet til å flytte på seg. Overføringen av arbeidskraft fra det ene landet til det andre vil fortsette helt til reallønningene er like i begge land. Mekanismene er beskrevet under grafen:

Formelen for reallønn er $MPL = \frac{w}{p}$, der MPL er marginalproduktiviteten til arbeidskraft og også reallønnen, w er nominell lønn og p er pris. Modellen forutsetter at marginalproduktiviteten er avtagende. På grafen har vi Hjemland og Utland, der Hjemland har lavere reallønninger enn Utland ettersom de har flere arbeidere og derfor lavere marginalproduktivitet.

1. Når det åpnes opp for arbeidsmigrasjon vil arbeiderne i Hjemlandet ønske å flytte til Utlandet for å oppnå høyere lønninger.
2. Etter hvert som flere arbeidere flytter fra Hjemland til Utland stiger MPL i Hjemland og synker i Utland.

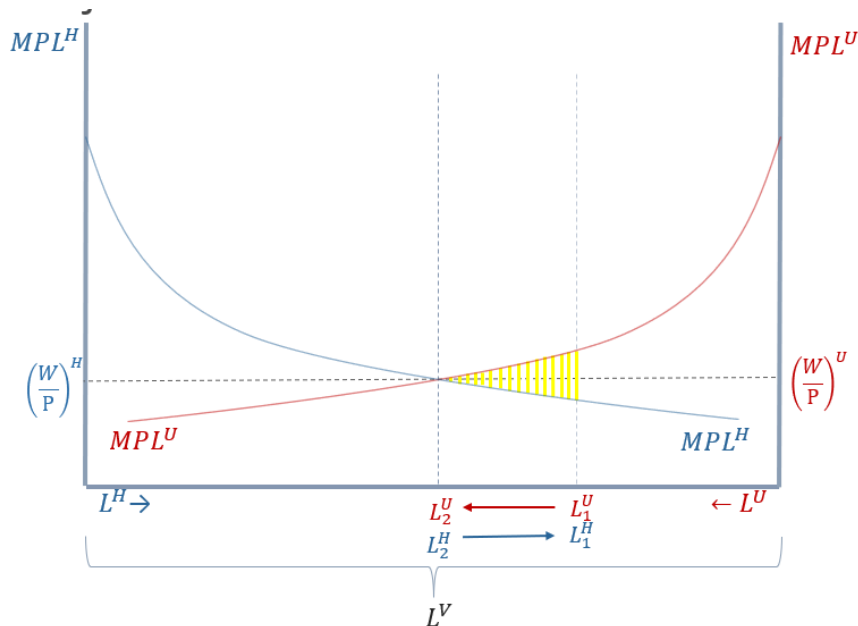
3. Migrasjonen vil stoppe opp når $MPL_U = MPL_H$, da vil vi ha like reallønninger i begge land.

Migrasjon innebærer at arbeidstakerne flytter dit de kaster mest av seg og øker verdens totale produksjon. Arbeidstakerne flytter dit marginalproduktet, og dermed reallønna er høyest. Produksjonen i Hjemlandet reduseres med området under MPL_H -kurven mellom de to likevektene for arbeiderne. Produksjonen i Utlandet øker med området under MPL_U -kurven mellom de to likevektene for arbeidstakerne. Det gule arealet representerer den økte produksjonene i verden.

Hvem tjener og taper:

- Arbeidstakerne som flyttet fra hjemlandet til utlandet fikk økt reallønn
- Arbeidstakerne som ble igjen i hjemlandet fikk økt reallønn
- Arbeidstakerne i utlandet fikk redusert reallønn
- Kapital/Landeierne i hjemlandet fikk redusert realinntekt
- Kapital/landeierne i utlandet fikk økt realinntekt

Poeng:

10 poeng for å forklare at når man åpner oppfor arbeidsmigrasjon mellom land med ulik reallønninger vil arbeidskraften gå dit hvor reallønningene er høyest og at arbeidstakerne vil flytte helt til reallønningene er like i begge land. Det bør inkluderes at reallønn er det samme som marginalproduktivet, ellers kan det trekkes 1 poeng.

10 poeng for å vise hva som skjer på grafen og at vi får økt produksjon i verden ved å allokere ressursene bedre

10 poeng for å forklare hvem som vinner og taper

2 poeng for å markere området på grafen som nå er økt produksjon i verden (gult område)

Oppgave 3 (50 poeng)

Besvar følgende oppgave:

Det store landet Sommerland og nabolandet Badeland produserer to varer, bademadrasser og solbriller, ved hjelp av arbeidskraft og kapital. Vi antar at bademadrasser er kapitalintensivt, mens solbriller er arbeidsintensivt. Begge landene har samme teknologiske nivå og har tilgang til de samme produksjonsmetodene. Sommerland er relativt rikelig utstyrt med arbeidskraft, mens Badeland er relativt rikelig utstyrt med kapital.

- Forklar spesialiseringsmønsteret som oppstår når landene går fra autarki til å handel med hverandre. Hvilke(t) teorem fra pensum forklarer spesialiseringsmønstre som oppstår når land begynner å handle med hverandre? (10 poeng)**
- Sommerland, som er et stort land, opplever økt arbeidsinnvandring av ufaglært arbeidskraft. Forklar hva som skjer på kort og på lang sikt ved bruk av tekst og grafer. (20 poeng)**
- Hva ville vært annerledes dersom Sommerland var et lite land? (10 poeng)**
- Drøft utsagnet: "Arbeidsinnvandring vil alltid være negativt for arbeiderne i landet fordi lønningene vil falle." (10 poeng)**

Svar:

- a) For å gjøre det litt enklere vil det være lurt at studenten organiserer informasjonen han/hun har fått:

To land: Badeland, Sommerland

- Badeland har relativt stor tilgang på kapital
- Sommerland har relativt stor tilgang på arbeidskraft

To typer innsatsfaktorer: Arbeidskraft og kapital

Begge land produserer to varer: Solbriller og Bademadrasser:

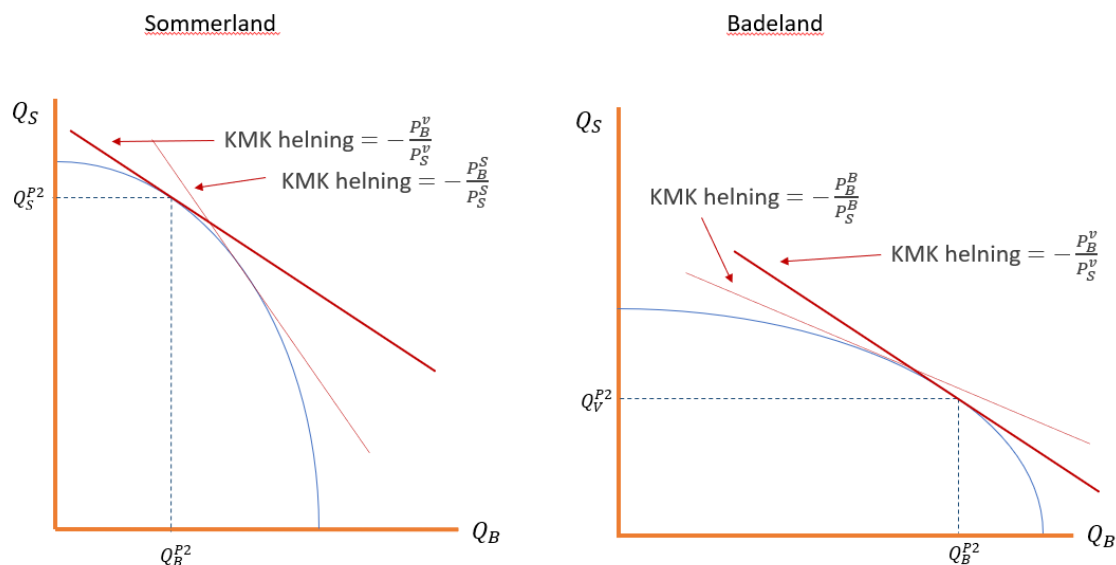
- Solbriller er intensiv i bruken av arbeidskraft
- Bademadrasser er intensiv i bruken av kapital

Ut fra denne informasjonen bør studenten forstå at den riktige modellen å bruke er Hecksher-Ohlin. Og at det relevante teoremet er Heckser-Ohlin-teoremet. Hecksher-Ohlin-teoremet sier:

Et land har komparativt fortrinn i produksjon av varer som er relativt intensive i bruken av innsatsfaktorer som landet er relativt rikelig utstyrt med. Et land vil derfor eksportere varer som er intensive i bruken av innsatsfaktorene som landet er relativt rikelig utstyrt med og importere varer som er intensive i bruken av innsatsfaktorene landet har relativ knapphet av.

Det er ikke nødvendig at studenten gjengir teoremet ordrett, men det forventes at studenten er kjent med innholdet i teoremet og kan forklare teoremet og hva det vil si for spesialiseringsmønsteret i de to landene. I dette tilfelle vil det være slik at Badeland som er relativt rikelig utstyrt med kapital i forhold til arbeidskraft vil spesialisere seg i produksjon av bademadrasser ettersom det er den varen som bruker kapital intensivt i produksjonen. Sommerland på den andre side er rikelig utstyrt med arbeidskraft i forhold til kapital og vil derfor spesialisere seg i produksjon av solbriller. Det bør nevnes at konsum fristilles fra produksjon når man går fra autarki til handel og dette skal vises grafisk. Ved at KMK endere helning og man tangerer en høyere indifferenssekure. Fristillingen av konsum og produksjon vises ved at PMK og KMK tangerer i ett annet punkt enn KMK tangerer indifferenskurven. I tillegg skal det vises grafisk at når man går fra autarki til handel vil man produsere mer av varen man har komparativt fortrinn i og mindre av importvaren.

Graf:

Poeng:

5 poeng for å forklare Hecksher Ohlin teoremet og forklare spesialiseringsmønsteret

5 poeng for å vise graf som viser produksjon- og konsummulighetene i autarki og ved handel – og viser at KMK endrer helning og fristiller konsum og produksjon når vi har handel. Dersom kun autarkigrafen er med skal det trekkes **2 poeng**.

b) Vi får i denne oppgaven oppgitt at Sommerland er et stort land. Det vil si at endringer i tilgang på innsatsfaktorer i Sommerland vil påvirke verdensmarkedsprisen.

Sommerland har komparativt fortrinn i produksjon av den arbeidsintensive varen, og når de får ekstra tilgang på arbeidskraft vil dette komparative fortrinnet forsterkes ytterligere. I korte trekk fører dette til at økt arbeidskraft fører til økt produksjon av den arbeidsintensive varen, og når landet er stort vil dette være en såpass stor økning i produksjon at tilbudet av varen øker nok til å redusere verdensmarkedsprisen på denne varen. Dette skjer fordi tilbudskurven flyttes utover og nedover i markedskrysset. Det er ikke forventet at studenten skal forklare markedskryssmekanismen spesifikt, men det forventes at studenten vet at når produksjonen av eksportvaren øker i et stort land vil verdensmarkedsprisen på den gitte varen reduseres på grunn av økt tilbud.

På kort sikt får vi:

1. Vi får flere arbeidere i begge sektorer, dette vises med en forlegning av den horisontale aksene på daekarsdiagrammet. Økt antall arbeidere reduserer marginalproduktiviteten i begge sektorer og nominell lønn faller. Dette fører til redusert lønn til arbeiderne og økt realavkastning til kapitaleierne. Dette vises på grafen med at lønnen reduseres fra $w_1 \rightarrow w_2$,

og at området mellom $MPL * P - kurven$ og lønnslinjen som representerer realavkastningen til kapitaleierne har økt.

På lang sikt:

2. Når man får flere arbeidere gjør dette at produksjonsmulighetene i arbeidsintensiv sektor øker mer enn produksjonsmulighetene i kapitalintensiv sektor. Det betyr at avkastningen på kapital er større i den arbeidsintensive sektoren, her solbrillesektoren, enn i den kapitalintensive sektoren, her bademadrassektoren. Dette gjør at kapital omallokeres fra bademadrassektoren til solbrillesektoren.
3. Når kapital omallokeres til solbrillesektoren vil dette føre til at marginalproduktiviteten til arbeidskraften i solbrillesektoren øker, ettersom det nå blir mer kapital per arbeidstaker i denne sektoren. Dette fører til økt etterspørsel etter arbeidskraft i solbrillesektoren.
4. Kapital og arbeidskraft vil flytte helt til avkastning på kapital er lik i begge sektorer.
5. Til slutt når man et balansepunkt hvor lønningene og kapitalavkastningen er som før. Ettersom såpass mye arbeidskraft og kapital har blitt reallokert til solbrillesektoren har når produksjonssammensetningen endret seg og landet produserer nå mer av den arbeidsintensive varen, nemlig solbriller, enn tidligere.

Vi ser dette grafisk ved at vi får et skjevt skifte av PMK ut mot den sektoren som er intensiv i bruken av arbeidskraft. KMK flytter også utover og tangerer en høyere indifferenskurve. Ettersom Sommerland er et stort land vil den relative prisen på solbriller falle på verdensmarkedet, på grafen vises dette ved at KMK blir brattere, og dette fører til at KMK tangerer en lavere indifferenskurve enn i utgangspunktet.

Dette er i tråd med Rubcynski-teoremet som sier at økt tilgang på en innsatsfaktor vil føre til økt produksjon av den varen som er intensiv i bruken av vedkommende innsatsfaktor og redusert produksjon av den andre varen. Landet vil altså i større grad spesialisere seg i sektoren de har komparativt fortinn i dette tilfellet.

Rubcynski-teoremet gjelder for konstante priser. I dette tilfellet, der prisene ikke er konstante, vil vi ikke kunne garantere at vi får redusert produksjon av bademadrasser. Det er fint at studenten nevner dette, men ikke nødvendig for å oppnå top score.

Det vil bli gitt ekstra uttelling dersom studenten også nevner at landet som importerer varen som har falt i pris vil oppleve å komme på en høyere indifferenskurve ettersom importvaren deres har blitt relativt billigere → økt velferd.

Poeng:

10 poeng for å forklare hva som skjer på kort og lang sikt, og knytte dette til Rubcynski teoremet

5 poeng for å tegne grafene: badekardiagram på kort sikt som utvides med flere arbeidere, og en skjev forflytting mot den arbeidsintensive sektoren.

3 poeng for å vise på figuren at KMK endrer helning, og treffer en lavere indifferenskurve enn man ville gjort dersom det var snakk om et lite land. Det forventes også at studenten forklarer dette med noen enkle setninger. NB! På forelesningsslidesene har det vært en feil, som viser lavere produksjon av arbeidsintensiv varen, dersom studentene tegner dette skal det ikke trekkes selv om det er feil ettersom det ble oppdaget veldig sent i kurset.

2 poeng for å også vise hva som skjer i det andre landet når vi får en endring i KMK

c) Likt som over bortsett fra at KMK ikke endrer helning og man ender på høyeste mulig indifferenskurve. Det skjer ingen endring i velferd hos importlandet.

Poeng:

6 poeng for å vise grafisk hvordan KMK ikke endrer helning. Og forklare hvordan dette skiller seg fra svaret i oppgave b.

4 poeng for å vise hvordan dette ikke påvirker velferdsnivået i det andre landet.

d) Dette er en realtvt fri oppgave og er ment for at studenten skal klare å vise evne til refleksjon. Det forventes at studenten trekker frem både at lønningene faller på kort sikt når man opplever arbeidsinnvandring, men at det på lang sikt i teorien forventes at man ender opp på samme lønnsnivå som man var på i utgangspunktet.

Poeng:

6 poeng for å nevne at lønningen faller på kort sikt og stabiliserer seg på samme nivå som tidligere på lang sikt.

1 poeng for å komme med eksempler på der dette er blitt brukt som argument – Brexit.

3 Poeng for å nevne andre årsaker til hvorfor arbeidstakere i et land kan tape/tjene på arbeidsimmigrasjon.

- Smitteeffekter av kunnskap som fører til økt innovasjon (+)
- Dette er ikke nevnt i faget, men dersom vi antar at arbeidstakerene er ulike og vi antar at dersom arbeidstakerne som kommer er bedre utdannet vil det kunne føre til at de faktisk tar jobbene til arbeiderne i hjemlandet (-), det vil også skjer dersom vi tillater å ha ulike lønnsnivåer i samfunnet (-)